

Pomysły na lekcje wychowawcze, zastępstwa i zajęcia świetlicowe

- 1. Miej własne zdanie!*
- 2. Jak prowadzić obserwacje i wyciągać z nich trafne wnioski?*
- 3. Dlaczego warto zadawać pytanie „dlaczego?”?*
- 4. Pobudź wyobraźnię i zacznij myśleć „obrazami”.*
- 5. Czy na pewno każde zwycięstwo daje taką samą satysfakcję, a cel uświęca środki?*

Zastrzegam, że nie są to profesjonalne scenariusze zajęć, a jedynie tematy, które są moim zdaniem najważniejsze dla rozwoju świadomości i „kręgosłupa” moralnego młodego człowieka. Uważam, że każdy z nas ma pewne wrodzone, piękne cechy pozwalające na doświadczanie i rozumienie rzeczywistości. Rozbudowana wyobraźnia, nieustanne zadawanie pytania „dlaczego?”, uważne obserwowanie otoczenia, to tylko wybrane przykłady. Niestety, z czasem część z nich wygasa się samoczynnie, część eliminujemy jako „niepożądane” w procesie edukacji i wychowania. Chciałbym zaproponować kilka tematów dyskusji, które możesz przeprowadzić ze swoimi uczniami i pokazać im inny, niecodzienny sposób odbierania i rozumienia rzeczywistości. Podczas lekcji wychowawczych, zajęć świetlicowych, czy zastępstw masz możliwość, by porozmawiać w mniej sformalizowany sposób z uczniami. Chciałbym Cię zachęcić właśnie do tak prostej czynności - rozmawiania. Podczas prowadzenia dyskusji uczniowie sami wypracują pewne wnioski i doświadczą istoty krytycznego analizowania faktów - SAMODZIELNEGO. Nie będziesz musiał nikogo przekonywać do cudzych poglądów. Będziesz jedynie wskazywał różne punkty widzenia. Nieco ukierunkowywał i przysłuchiwał się, w którym kierunku podąża lekcja.

Chciałbym zaproponować Ci właśnie taki, minimalistyczny pomysł na ten cykl zajęć. Wiem, że obecnie istnieje silna tendencja do używania środków multimedialnych, łączenia obrazu,

dźwięku, poszukiwań nowych sposobów komunikacji i stosowania zróżnicowanych metod i form pracy. Właśnie w tym szumie informacji (do którego już nie da się ukryć przywykliśmy) czymś niecodziennym, skłaniającym do refleksji i zapadającym w pamięć może być... głos pojedynczej osoby otoczony ciszą. Ciszą sporadycznie przerywaną powszechnym głosem akceptacji lub oburzenia. Ty + temat + uczniowie. Na tym koniec. Wierzę w to, że w tym konkretnym przypadku mniej faktycznie znaczy więcej!

Każdy z pomysłów na rozmowę rozpocznę od krótkiego wprowadzenia. Uzupełnię wszystko listą pytań, którymi możesz się posiłkować, by prowadzić dyskusję w odpowiednim kierunku. Pamiętaj jednak, że odniesiesz największy sukces, gdy to uczniowie będą się wypowiadać przez większość czasu. Widzę Ciebie bardziej w roli moderatora, niż referenta. Zaczynamy.

1. Miej własne zdanie!

Cele:

Na codzien jesteśmy bombardowani ogromną liczbą bodźców, na które musimy zareagować. Zareagować prawidłowo. Podejmujemy setki, o ile nie tysiące decyzji dziennie. Nie możemy więc poświęcać im zbyt wiele naszej uwagi. Nie dysponujemy wystarczającą ilością czasu, by nad każdą z nich się dogłębnie zastanowić. Z tego względu dążymy do pewnych uproszczeń. Przyjmujemy na przykład, że im coś jest droższe, tym powinno być lepsze. Wierzmy autorytetom - choćby naukowym. Nawet, jeżeli dany profesor byłby ekspertem w zupełnie innej dziedzinie, ufamy jego opinii - w końcu jest profesorem! Wierzmy reklamom ukazującym zwyczajnych konsumentów zadowolonych z zakupu, którego my chcemy dokonać. W większości przypadków, takie postępowanie będzie opłacalne. Zyskaliśmy czas na spacer po lesie, ponieważ nie rozważaliśmy, czy krople do oczu marki X są faktycznie skuteczne. W tym przypadku warto było posłuchać profesorskiego autorytetu oglądając reklamę w telewizji. Spędziliśmy dzięki temu bardzo miłe popołudnie. Należy pamiętać, że stajemy się tym samym podatni na manipulacje. O ile dla naszej egzystencji nie ma większego znaczenia wybór marki kropli do oczu - pewnie większość z reklamowanych jest przynajmniej w zadowalającej mierze skuteczna, to istnieją przecież obszary dotyczące wyznawanych wartości, czy światopoglądu, które zasługują na choćby krótką refleksję.

Chciałbym, żebyś uczulił uczniów na ten problem. Nie można „iść na skróty” w każdym przypadku. Wygoda takiego rozwiązania jest szalenie kusząca. Jednak, czy wówczas nadal będziemy samodzielnymi ludźmi, czy jedynie istotami powtarzającymi bezrefleksyjnie cudze

przekonania? Pokaż uczniom sytuacje, w których należy krytycznie odnieść się do podawanej informacji.

Aranżacja i przebieg:

Wskaż najważniejsze obszary życia, w których ślepe wierzenie cudzym opiniom może być zgubne. Uważam, że dobrym poligonem dla Waszych potrzeb będzie świat reklamy. Oto lista przykładowych pytań pomocniczych.

1. Na jakiej podstawie wybierasz w sklepie szampon do włosów?
2. Ile czasu jesteś w stanie poświęcić na zastanawianie się nad wyborem szamponu?
3. Czy jesteś przekonany, że to Twój własny wybór i nikt inny nie ma na niego wpływu?
4. Jeżeli usłyszysz w reklamie od znanej aktorki, że ten szampon jest najlepszy, a przyjaciółka powie Ci, że nigdy nie używała gorszego, komu i dlaczego zaufasz?
5. Czy, jeżeli ktoś namawia Cię do skorzystania z promocji, rozważasz jego intencje?
6. Czy, jeżeli ktoś namawia Cię do ulegania groźnym dla Twojego zdrowia nałogom, rozważasz jego intencje?
7. Czy zatem, jeżeli ktoś tłumaczyłby Ci, że okradanie innych jest dobre, zgodziłbyś się z nim?
8. Kim musiałby być ta osoba, albo co mówić, żeby „zasiać” w Tobie zwątpienie, co do własnych przekonań, że kradzież jest złem?
9. Czego potrzebujesz, by skutecznie bronić się przed taką osobą?
10. W jakich sytuacjach zatem można korzystać z „drogi na skróty”, a kiedy warto poświęcić swój cenny czas na krytyczne przemyślenia?

Zakończenie:

Pamiętaj, by zebrać w całość i usystematyzować wypracowane wspólnie z uczniami przemyślenia i wnioski.

2. Jak prowadzić obserwacje i wyciągać z nich trafne wnioski?

Cele:

Czysto hipotetycznie, będąc baczny obserwator możemy zauważyć, że, gdy za oknami jest ładna pogoda, woda w czajniku gotuje się dłużej. To znaczy, że zacznie wrzeć w wyższej temperaturze, niż w deszczowy dzień. Jak wytłumaczyć taki fenomen?! Niestety często przeważa myślenie typu: „nieważne, tak jest i koniec!” Tak oto baczny obserwator może przyczynić się do powstania mitu. O ile dotyczy wrzenia wody w czajniku, nie jest to przesadnie groźne zjawisko. Co jednak, gdy rozważymy wpływ jakiegoś składnika pożywienia na zdrowie człowieka? Wówczas z pozoru niewinna pomyłka i brak chęci zastanowienia się nad prawdziwymi przyczynami może kosztować zdrowie innych ludzi. Gdy za oknami świeci słońce, ciśnienie atmosferyczne jest wyższe. Gdy ciśnienie atmosferyczne jest wyższe woda wrze w wyższej temperaturze. Odwrotne zjawisko obserwujemy w górach, gdzie przy niższym ciśnieniu atmosferycznym woda zaczyna wrzeć w niższej temperaturze. Zaobserwowaliśmy zatem nic innego, jak korelację pośrednią.

Aranżacja i przebieg:

Uczul uczniów na niebezpieczeństwo utrwalenia nieprawdziwego stereotypu na podstawie szczątkowych informacji. Oto krótka propozycja pytań:

1. Co robisz, gdy usłyszysz o niecodziennym zjawisku?
2. Większe jest prawdopodobieństwo, że opowiesz znajomym, że dowiedziałeś się właśnie o tym, że słynny aktor jest kosmitą, czy, że Bozon Higgsa faktycznie istnieje?
3. Ile razy musisz usłyszeć mało prawdopodobną informację, żeby w nią uwierzyć?
4. Czy, jeżeli ktoś przedstawi Ci bardzo solidne argumenty przeczące Twojemu nieco naiwnemu przekonaniu z dzieciństwa, będziesz skłonny je szybko zmienić na nowe - racjonalne?
5. Czy Twoim zdaniem szerzenie nieprawdziwych informacji może być niebezpiecznym zjawiskiem?
6. Jak bronić się przed nieprawdziwymi informacjami, które ktoś może chcieć Ci celowo przekazać?
7. Dlaczego woda w czajniku gotuje się szybciej w pochmurny dzień?

Zakończenie:

Pamiętaj, by na koniec zajęć zostawić sobie kilka minut na podsumowanie wypracowanych przez uczniów wniosków.

3. Dlaczego warto zadawać pytanie „dlaczego?”?

Cele:

Ten temat stanowi propozycję systemu obrony przed zagrożeniem manipulowania naszym zachowaniem przez innych oraz wpajaniu fałszywych informacji i przekonań opisanych w dwóch poprzednich scenariuszach. Zauważ, że dzieci nieustannie zadają pytanie „dlaczego?”. Dlaczego z wiekiem przestajemy pytać? Jak mamy się czegoś dowiedzieć, skoro nawet nie zadajemy pytań? Ani innym osobom, ani sobie samym. Może po części obawiamy się posądzenia o brak profesjonalizmu, o niewiedzę, o bycie naiwnym? Nie wiem. Wiem jednak, że nic nie pomaga w zrozumieniu czegokolwiek jak zadawanie najprostszego pytania: „dlaczego?”. Znasz już metodę 5 Why stosowaną między innymi przez Toyotę. W ich rozumieniu, w zadawaniu pytań nie ma nic umniejszającego. Wysokiej klasy specjalista zadając pytanie nie naraża swojej reputacji. „Jak to możliwe? On tego nie wie? Za co w takim razie pobiera wynagrodzenie?! Przecież pracuje z nami po to, żeby wiedzieć!” Błąd. Pracuje po to, żeby się dowiedzieć, a nie jedynie udawać, że wie. Chciałbym zaproponować Ci przekazanie uczniom właśnie takiego sposobu myślenia na temat bycia specjalistą w pewnej dziedzinie. Co więcej, by znaleźć prawdziwą odpowiedź nie wystarczy zapytać „dlaczego?” jeden raz. Wówczas ryzykujemy odkryciem mało znaczącej korelacji pośredniej. Jeżeli chcemy dowiedzieć się, że to właśnie ciśnienie atmosferyczne koreluje z temperaturą wrzenia wody, musimy zapytać „dlaczego?” wielokrotnie. Niech będzie to, zgodnie z metodą 5 Why, przynajmniej 5 razy.

Aranżacja i przebieg:

Zaprezentuję Ci zestaw początkowych pytań. Rozwiń je wraz z uczniami metodą 5 Why. Jestem ciekawy, jakie wnioski wspólnie wypracujecie.

1. Dlaczego w ubiegłym tygodniu otrzymywałem same słabe oceny?
2. Dlaczego nie wiem, co będę robił po egzaminie dojrzałości?
3. Dlaczego mam problemy z przedmiotami humanistycznymi?
4. Dlaczego pokłóciłem się z koleżanką z klasy?
5. Dlaczego ta lekcja nie przyniosła zakładanych efektów?
6. Dlaczego nie dbam o szkolne mienie?
7. Dlaczego zrezygnowałem z udziału w zajęciach pozalekcyjnych?
8. Dlaczego wciąż kłócę się z rodzicami?

Zakończenie:

Podsumuj z uczniami efekty dyskusji. Podkreśl gotowe ustalenia i wymień kolejne pytania, które powstały w czasie wspólnych rozważań.

4. Pobudź wyobraźnię i zacznij myśleć „obrazami”.

Cele:

Zarzucaamy najmłodszym dzieciom, że mają bujną wyobraźnię, żyją w świecie oderwanym od rzeczywistości, bujają w obłokach, czy tworzą w umysłach nierealne historie i światy. Dorosły musi przecież „twardo stąpać po ziemi”! Chciałbym, żebyś podjął wraz z uczniami próbę krytycznej oceny tego stwierdzenia. Zauważ, że jedne z największych umysłów ludzkości były znane z tego, że „myślały obrazami”. Dysponowały potężnie rozwiniętą wyobraźnią. Mowa o Albercie Einsteinie i Nikoli Tesli. Podobno pierwszy z nich wyobrażając sobie karuzelę dla dzieci opracował koncepcję zakrzywienia czasoprzestrzeni, drugi potrafił składać i „uruchamiać” w wyobraźni silniki, a następnie opisywać zużycie poszczególnych ich elementów. Nawet, jeżeli te opowieści mają w sobie pierwiastek legendy, obrazują jak potężnym narzędziem jest Twoja wyobraźnia! Pytania, począwszy od pytania numer 8 mają uświadomić Twoim uczniom, jak pobieżnie postrzegają i tym samym odtwarzają w wyobraźni różne zjawiska. Kolejne pytania ukierunkują ich na bodźce, które „wycinają” ze swojej codziennej percepcji.

Aranżacja i przebieg:

Ukaż uczniom cały świat szczegółów, których można doświadczyć, poświęcając chwilę na proste ćwiczenie wizualizacyjne. Mam nadzieję, że zainspirujesz ich tym samym do czynienia doskonałych obserwacji również w życiu codziennym.

1. Czy, by odnieść w życiu (różnie definiowany) sukces trzeba „twardo stąpać po ziemi”?
2. W jakich sytuacjach takie podejście najbardziej się sprawdza?
3. Czy umiesz wymienić problemy, które można rozwiązać jedynie dysponując rozbudowaną wyobraźnią?
4. Do wykonywania jakich zawodów i odnoszenia jakich sukcesów predysponuje bogata wyobraźnia?
5. Czy jako dziecko byłeś typem marzyciela?
6. Czy nadal nim jesteś?
7. Kiedy przestałeś nim być? / Kiedy dostrzegłeś, że pozostanie nim może być przydatne?

8. Czy umiesz wyobrazić sobie model naszego Układu Słonecznego?
9. Na ile skomplikowany był? Czy wykraczał poza małe kule krążące w różnej odległości od pewnej... dużej kuli?
10. Zamknij oczy. Ustaw siebie - obserwatora. Co widzisz?
11. Przemieść się płynnie do najbliższej planety. Jaka jest jej powierzchnia? Da się jej dotknąć?
12. Zbliź się jak najbardziej do Słońca. Co słyszysz? Czy jest gorące?
13. Obejmij wzrokiem całość. Czy planety okrążają Słońce w różnych odcinkach czasu? Czy coś z zewnątrz wlatuje w przestrzeń, którą obserwujesz?

Zakończenie:

Zachęć wszystkich uczniów do kontynuowania podobnych sesji wizualizacyjnych w życiu codziennym. Obiecaj, że niebawem omówicie wspólnie ich efekty.

5. Czy na pewno każde zwycięstwo daje taką samą satysfakcję, a cel uświęca środki?

Cele:

Moralność. Trudno napisać wprowadzenie do dyskusji o tak złożonym i indywidualnie traktowanym pojęciu. Każdy z nas inaczej „odczuwa” jej wartość i kreśli własne granice. Odwołajmy się jednak do momentu narodzin naszych wzajemnych stosunków społecznych. Dlaczego w ogóle kierujemy się moralnością? Dlaczego każda kultura wykształciła swój system zasad postępowania? Dlaczego każda społeczność dokłada tak ogromnego wysiłku, by strzec jego przestrzegania? Tworzymy przecież złożone systemy (nieuniknionych z definicji) sankcji za ich ignorowanie. Każda forma współpracy w grupie wymaga pewnego poziomu zaufania. Poświęcając się dla kogoś oczekujemy rewanżu. Rezygnując z części własnych korzyści dziś, spodziewamy się uzyskania ich zwrotu z nawiązką w przyszłości. Jesteśmy zmuszeni do tego, by ufać innym. W mediach usłyszymy jednak ogromną przewagę informacji o oszustach i naciągaczach. Czy to oznacza, że funkcjonujący od tysięcy lat system przestał się sprawdzać?

Aranżacja i przebieg:

Zapoczątkuj taką dyskusję, pozwól wypowiedzieć się uczniom. Niech podzielą się własnymi poglądami na ten temat. Następnie rozważ z nimi, co może oznaczać popularny obecnie zwrot „cel uświęca środki”. Na koniec rozpatrzcie, czy każdy sposób osiągnięcia zamierzonego celu daje taką samą satysfakcję.

1. Czym jest dla Ciebie moralność?
2. Jakimi wartościami kierujesz się w swoim życiu?
3. Czy zaakceptowałbyś osiągnięcie przez kogoś korzyści Twoim kosztem?
4. Czy dopuszczasz osiągnięcie własnych korzyści kosztem innych osób?
5. Jak postąpisz, gdy ktoś zawiedzie Twoje zaufanie jeden raz? Czy dasz mu kolejną szansę?
6. Czy uważasz, że możesz ufać osobom w Twoim najbliższym otoczeniu?
7. Czy uważasz, że zupełnie obcych Ci ludzi możesz obdarzyć takim samym poziomem zaufania?
8. O ile istnieje, czym jest spowodowana ta różnica?
9. Czy zgadzasz się ze stwierdzeniem, że „cel uświęca środki”?
10. Czy zbyt łatwo osiągnięty, albo osiągnięty kosztem innych osób sukces byłby dla Ciebie powodem do dumy?

11. Co zatem musi się wydarzyć, byś mógł w pełni cieszyć się swoim sukcesem i być z niego dumny?

Zakończenie:

Pamiętaj, by pozostawić na koniec czas, na przedyskutowanie z uczniami wszelkich dylematów moralnych, które mogły powstać podczas zajęć. Pamiętaj, że masz obowiązek uporządkować światopogląd uczniów, który mógł zostać zachwiany rozważaniami na temat zaufania i moralności.